

milieu te leiden naar den kring en de kerkelijke gemeenschap, waarin zij na hun vertrek verkeerden. Met alle deze menselijke en praktische factoren hebben wij te rekenen, als wij het hoor en wederhoor toepassen. Daarbij kwam, dat in onze kringen niet overal dezelfde praktijk werd gevolgd inzake attestatie. Ook dat ligt voor de hand. Allerlei relaties met de vertrokken personen en emigrerende predikanten deden haar invloed gelden. Er waren zelfs in den eersten tijd leden der Synode, die er bezwaren tegen hadden dat de afgevaardigden der Chr. Ger. Kerk zitting zouden hebben in de vergadering dezerzijds; maar later zullen de rollen verwisseld worden; dan achten leden der Synode het raadzaam om te waarschuwen tegen de Reformed en willen den emigranten ernstig vermanen hunne attestatie niet in te dienen bij die kerkgemeenschap. Men wil zelfs het afgeven van attestaten opschorten! Uit alles blijkt genoegzaam, dat het voor ons uit historisch en praktisch oogpunt niet van belang is onthoort om na te gaan hoe de afgevaardigden werden ontvangen, wat zij mededeelden en wat bescheid zij ontvingen. In een vorig artikel wees ik op de opdracht gegeven aan de D.D. voor de correspondentie met de buitenlandse kerken en ik blijf bij mijn opinie dat aan deze veel inhoudende opdracht onmogelijk ook maar op eenigszins voldoende wijze kan voldaan worden, zonder dat wij wat meer kennis dragen van de historie en van den huidige toestand der kerken, dan tot nog toe in het midden onzer kerken over het gemeen het geval was. Men diene toch wel te denken dat namens D.D. wel kan worden gerapporteerd van hetgeen door hen is gedaan enz. enz. gedurende het Synodale drietal jaren; echter de Commissie van praes-advies, in handen waarvan het rapport enz. zal worden gesteld, heeft dien-aangaande te rapporteren, te adviseeren en conclusiën voor te dragen en de Synode zal dan ook hebben te beslissen; dat kan zij en mag zij niet doen zonder kennis van zaken. Dan, er is meer, de correspondentie zal nauwer worden; de Amerikaanse kerken, die van Zuid-Afrika en de Graafschap dringen daarop aan. De katholiciteit der Kerk eischt dit ook van ons. De socialistische Internationale is een caricatuur van wat de gemeenschap der heiligen moet zijn en de kerk belijdt met haar geloof in de katholiciteit. Niet genoeg wordt het zondige van het sectewezen gevoeld; vooral niet in de kerken van gereformeerde origine en wel alldroevigst weinig in sommige kringen onzer kerken. De heerlijkheid en begeerlijkheid van oecumenische kerkvergaderingen als die der eerste eeuwen en als die van Dordrecht in fletsche schaduwwijze gaf te aanschouwen, heeft geen pak op ons huidige geslacht. De panpresbyteriaansche alliantie kan dit gemis niet vergoeden. Moge zij iets ten goede doen!

De correspondentie zal en moet nauwer worden; daartoe moeten wij de kerken beter kennen en zij zal ons haar beter moeten kennen. Doch „in het heden ligt het heden; in het nu, wat worden zal.“ Een stuk van dat verleden is te leeren kennen uit de Acta onzer Synodes. Het zou te droog en te taal worden om af te schrijven wat de broeders afgevaardigden alzo mededeelden betreffende hunne kerken en ook om weer te geven, hoe onze vroege vaders hen toespraken, adviseerden, bevestigden en waarschuwden. Toch wil ik allen die belangstellen in de historie der kerken, die zoo nauw aan ons verwant zijn, herinneren, dat zij daaromtrent belangrijke gegevens kunnen vinden in de Acta onzer Synodes. Er zijn, ik weet het, ook onder de lezers van „De Reformatie“ velen, die van a tot z zouden lezen wat daaromtrent wordt medegedeeld, omdat zij daarin weer oude kennissen ontmoeten. Wij mogen niet vergeten, dat de ouderen onder ons veel, ontalrijk veel meer relaties hebben met velen dergenen die in vroeger jaren naar Amerika zijn verhuisd, dan het jonger geslacht. Bijname de van ons hengegane predikanten hebben hier onder oude ouden van dagen nog dierbare vrienden; de rijkste herinneringen aan die mannen leven nog onder hen. Een voorbeeld. Ik meen dat Ds van Hulst de oudste der predikanten is uit de Chr. Ger. Kerk in Amerika, immers hij leeft nog! Deze stoere grijsaard tellt meer dan negentig jaar. In Friesland, in het stedeke Dokkum, leeft nu nog eene teedere beminde moeder; ook een negentiger, zij is nog helder van hoofd en zij herinnert zich nog het onderwijs, ontvangen van dezen ouden dienstknecht des Heeren. Misschien is zij degene die de oudste herinneringen heeft, doch dit is zeker, dat er met haar zijn die na haar zeer vele, zeer rijke, zeer lieflijke herinneringen hebben aan leeraars en leden, aan mannen die eenmaal hier in het ambt stonden en nu daar den Heere dienen in Zijn Kerk. En wel bevat „De Reformatie“ veel voor onze jongeren, maar mij zou het blijdschap en genot verschaffen, als ik door het een en ander mede te deelen, herinneringen mag verlevendigen, die ouden van dagen zoet zijn.

In mijne bespreking van Dr Henry Beets' historie-werk, waarom ik de jonge dochter in Amerika haast zou benijden ware jaloezie niet zoo'n leelijk kwaad, heb ik verondersteld dat vele ouderen onder ons, hadden zij dit werk in hun bezit, bij menig portret waarvan het naar Amerikaanschen

trant zoo rijk is voorzien, zouden uitroepen: och, daar heb je het portret van onzen vroegeren dominee! Dat hun dit goed zou doen — ik weet het! Zoo durf ik ook veronderstellen, dat de oudsten onder onze mannen zich nog met gemengde gevoelens, ik neem het aan, doch toch daaronder ook met aangenamheid zullen herinneren, dat de aanwezigheid der afvaardiging op onze vroegere Synodes wel wat meer betekende dan tegenwoordig en niet louter bestond in een speech en de korte beantwoording daarvan. Vooral de Synode van '82 te Zwolle gehouden, was ook in dit opzicht hoogst belangrijk. Op die Synode werden drie professoren benoemd voor de Theologische School. Dat was een belangrijk feit! Echter, vanaf die Synode is er eene kentering te merken in de verhouding tot de Amerikaansche kerken. Had tot nu toe de Reformed de meeste sympathie, van nu voortaan zal in de Afgescheidene kerk meer worden gevoeld voor de Christelijk Gereformeerde kerk in Amerika.

G. KEIZER.

PERS-SCHOUW.

Ook een Vrije Universiteit.

Er zullen er onder onze lezers zijn, voor wie onze pers-stukken over Dr. Steiner wat te hoog gingen. Dat kan nu eenmaal niet vermeden worden. Evenals ons heele blad bedoelt ook de Pers-schouw te geven „elk wat wils.“ Waar ik hier dan nog eens op Dr. Steiner terugkom, denk ik mij de meer intellectueelen als lezers. De anderen mogen het gerust overslaan. Straks komt er wel weer iets voor allen.

„De Nederlander“ plaatste een artikel van iemand, die verleden jaar herfst de cursussen in Dornach bij Basel, Steiners Vrije Universiteit voor Geesteswetenschap (Goetheanum) heeft gevolgd. Die cursussen hadden een grootsch doel.

Daarin toch heeft men voor het eerst sedert het ontstaan der beweging getracht de fundamente te leggen voor een reusachtig systeem, waarin alle wetenschappen zullen kunnen ondergebracht, gezien vanuit anthroposofisch standpunt; een „Weltanschauung“, die het op den duur zal hebben te winnen van het scepticisme, dat het kenmerk is van dezen tijd, en dat zich in hoofdzaak uit in een agnostische wetenschap, een akosmische aesthetiek en een atheïstische religie. Het zal de ontkenning zijn van Du Bois-Reymond's „Ignorabimus“, Einstein's Relativiteitstheorie en Spengler's „Untergang des Abendlandes“. Hij, die in dezen tijd van twijfel en innerlijke ontreddeering met de pretentie van een allesomvattend nieuw licht brengend systeem voor den dag komt, mag zeker niet ongehoord worden voorbijgegaan, teneer als aan den ernst der poging niet mag worden getwijfeld.

De grondslag van Steiners stelsel vindt men in zijn „Philosophie der Freiheit“.

Zonder twijfel staat en valt het gansche gebouw van inzichten met het kenkritisch fundament van Steiners „Philosophie der Freiheit“, dat door vele wijsgeerig geschoolden moeilijk anders dan als gnosis kan worden beschouwd; te duidelijker wordt daardoor de invloed op den zoekenden Duitschen geest; waar een volkomen kennis en zekerheid wordt gewaarborgd langs den weg van het „vrijdenken“ in alle problemen en in alle verborgenheden; waar hier dus religie wordt tot wetenschap en wetenschap tot occult beleven, is het geen wonder, dat de anthroposofische geestesrichting een zuiver niet-religieus, niet-ethisch karakter draagt.

Over Steiners theologie het volgende:

Ook theologie werd in de eerste plaats behandeld; doch begrijpelijk is, dat deze wetenschap in de anthroposofische geestesrichting zeer op den achtergrond komt; de huidige theologie wordt geacht in geen enkel opzicht in staat te zijn het „Christus-mysterie“ te verstaan. Zij beschouwt immers den Christus volgens vergane Oostersch-Aristocristische opvattingen, hetzij als Gods Zoon metafysisch, hetzij als den „eenvoudigen man van Nazareth“, maar beide inzichten brengen het niet tot het waarachtig Christus-beleven, dat de anthroposofie zoekt in de wetenschap aangaande den Christus als het „Ur-phenomeen“ der menscheit, den goddelijk-geestelijken achtergrond van ons zinnestelsel en die zich „einnmalig“ historisch heeft geïncarneerd in Jezus. Dat juist in deze beschouwingen Oostersch-anthroposofische factoren een groote rol spelen, hoeft wel geen verder betoog. De gansche Bijbel kan onvoorwaardelijk als in alle onderdeelen „waar“ worden geaccepteerd, maar wordt natuurlijk uitgelegd volgens symbolisch-mysterieuze interpretatie.

Met machtig gebaar roept Steiner het bankroet der hedendaagsche wetenschap uit:

Vaak op overtuigende, schitterende wijze werd het onvermogen eener bepaalde wetenschap aangevoeld om met haar hypothesen door te dringen tot het wezen van het object van onderzoek. Niemand die deze wetenschappelijke uiteenzettingen in den grandiozen Goethe-stempel bijwoonde, zal ontkomen zijn aan den verpletterenden indruk van wanhoop en scepticisme, waartoe de hedendaagsche wetenschap het bracht; en hij komt er toe eerst recht de waarheid van Spengler's woord te beseffen, dat iedere wetenschappelijke theorie ten slotte even goed mythe is als de Edda, het is alles een poging, zij het in abstracte begrippen, zij het in kleurrijke beelden, het laatste zijn van het heesl te verklaren, een poging, die in aanleg reeds tot ondergang gedoemd is.

Evenwel is Steiner totnogtoe geweldig in het sloopen dan in het bouwen gebleken. Negatief staat hij sterker dan positief.

Waar nu de religieuze mensch met geloof aanvangt, daar tracht Rudolf Steiner een wetenschap te fundeeren van uit intuïtief aanschouwen. Welk nut deze poging zal afwerpen voor de kennis in het algemeen, de herfstvoordrachten hebben dien-aangaande nog weinig doen vermoeden. Alles is hier nog in eerste wording, slechts richtingslijnen konden aangegeven, weinig positieve resultaten aangegeven worden. Een zuiver negatieve houding en als positief program een ontklaard woord als phänomenologische handelingswijze der wetenschap zal niet voldoende zijn. De prachtige beschouwingen over het wezen der mathematiek als een den mensch ingehoren geestelijke werking, die zich uit in levenszin, bewegingszin en evenwichtsin en dat van uit deze innerlijke harmonie zoo eerst de harmonie van den Kosmos zal kunnen worden ingeleefd, zij allen zijn o.i. te speculatief dan om als basis te kunnen dienen voor een exacte wetenschap.

De hedendaagsche geest is volgens dr. Steiner zielsziek.

De psychiatrische voordrachten van Dr. Steiner en een Duitsch psychiater behoorden zeker tot de belangrijkste. Hier de analyse van den hedendaagschen geest, die krank is aan ontzettende zielsziekten, waarvoor een typeerend voorbeeld werd gevonden in Nietzsche, het verlangen tot omvatting van het oneindige, het inzicht van eigen onvermogen, hypersepticisme, waanzin. Genezing dan slechts aan te brengen door een aan het verlangen voldoende schenkende kennis, de anthroposofie, die het eigenlijke wezen van den mensch onthult in het intuïtief schouwen als synthese van de „inspiratie“, als waarnemingsfunctie en „imaginatie“ als begripsfunctie.

Wat nu Steiners opvatting van staat en maatschappij aangaat, is kenmerkend zijn driedelige in-deeling van het sociaal organisme, n.l. een economisch, juridisch en geestelijk gebied. Deze gebieden zijn door strenge grenzen van elkander gescheiden.

Het geheel kant zich scherp tegen alle staats-socialisme en blijft kapitalistisch in dezen zin, dat de „gemeenschap“ het kapitaal verstrekt aan hem, die het tot productie van noode heeft; het errecht wordt daarmee afgeschafte. Een groot onderdeel der besprekingen gedurende den cursus werd ingeruimd voor discussies over de zgn. „associaties“.

Hetzelfde blad bevat in zijn nummer van 29 Januari over Steiner nog dit:

Hij is een man, die reeds in zijn jonge jaren — hij is thans 60 jaar oud — gepijnigd werd door de vraag, hoe wij zekerheid verkrijgen omtrent de geestelijke dingen.

Daar moet 'n wereld wezen onder en achter en boven deze wereld der zichtbare, tastbare dingen. Maar hoe bereiken wij haar?

De materialisten hebben een gemakkelijk antwoord gereed: die onderstelde wereld bestaat niet.

Maar daarin kan Steiner niet rusten.

De Spiritualisten maken het echter niet beter. Zij zeggen, dat gindsche wereld bereikt moet worden door geloof, door intuïtie, in elk geval niet door waarnemen, tasten. Hier moet men gelooven, niet weten.

Steiner verzet zich met klem.

Ons realiteiten zoekend geslacht zal nimmer tevreden zijn met zulk een vage verwijzing. Als het geestelijke slechts kan worden geloofd, niet geweten; slechts kan worden vermoed, niet waargenomen — dan is het er niet. En dan krijgen de materialisten gelijk.

Derhalve: de geestelijke wereld weelbaar, waarneembaar!

Hoe dit mogelijk is?

Hier ziet Steiner nu in den mensch een dubbele, gelijk hij die in de wereld ziet. Er is een stoffelijke wereld en daarachter een geestelijke wereld. Welnu: in den mensch is naast zijn stoffelijk waarnemingsvermogen een geestelijk waarnemingsvermogen. Behalve onze vijf zintuigen voor de stoffelijke wereld hebben wij vijf zintuigen voor de geestelijke wereld.

Het is wellicht iets te kras gezegd, dat wij allen ze hebben. Want niet in allen zijn ze ontwikkeld. Maar de aanleg is in iederen mensch. Bij ieder moeten ze ontwikkeld worden. Bij Steiner zijn zij zoo zeer ontwikkeld, dat hij de geestelijke wereld ziet. Hij ziet het karakter van den mensch; hij ziet, wie iemand in een vorige incarnatie — hier spreekt de theosoof — geweest is; hij ziet tydeloos, wat eeuwen geleden is gebeurd.

Zoo heeft hij het waarnemingsgebied grenzenloos uitgebreid en gaat hij langs een begaanbaren weg uit de zinnelijke in de geestelijke wereld over. Hij neemt waar en is zeker. Geen gelooven meer doch weten; geen aannemen meer doch zien!

Voorden jeugdouderling.

Wie aan Steiners stelsel met onverschilligheid mag voorbijgaan, de jeugdouderling natuurlijk niet. Het zou mij niet verwonderen of hem zal wel eens de vraag worden voorgelegd: wat wil nu eigenlijk Steiner en hoe hebben wij van Gereformeerd standpunt over hem te oordeelen. En dan moet hij natuurlijk zijn antwoord klaar hebben. Anders meesluit de jeugd: hij weet het niet. Zoo verliest de broeder zijn prestige. Maar ook op ander gebied kan hij voor menig heet vuur komen te staan. Prof. Geesink, die om Dr. de Moor op indirecte wijze te helpen verhuizen, voor éénmaal in „De Heraut“ de Leestafel overneemt, raadt den jeugdouderling het Bijbelsch-kerkelijk Woordenboek on-

der redactie van prof. v. Veldhuizen aan en wel onder deze bewoordingen:

Onmisbaar echter acht ik het voor de beoefenaars van niet theologische wetenschappen, die belangstellen in de godgeleerdheid.

En nu denk ik op eens ook aan het instituut van den „Jeugd-Ouderling“. 'n Innovatie in onze Gereformeerde Kerken.

Indien het zoo onmisbaar is als men beweert, dan moet het komen, en op pooten gezet.

Dan mag het er niet mee gaan als met die andere nieuwigheid waaraan, naar ik mij nog goed herinner, ernstig werd gedacht in de dagen van de Deantie, het instituut van den „Commissie-voyager-Ouderling“, doch wat ze maar niet in orde hebben kunnen krijgen.

Wanneer ik de bedoeling die bij het instituut van den „Jeugd-Ouderling“ voorzit, goed begrijp, dan is voor de toekomstige functionarissen van deze instelling zeker wel een eerste vereischte, dat zij de jongeren onder ons van dienst kunnen zijn bij het oplossen van die moeilijke problemen, waarmee deze, naar ze zeggen zoo bang hebben te worstelen.

Problemen, ook al op Bijbelsch en Kerkelijk gebied.

De taak, waartoe de Jeugd-Ouderling zich straks geroepen ziet, is toch niet maar alleen een zaak van het hart, maar ook van het hoofd.

Welnu, bij dat pogen tot helpen zou dit Woordenboek, al is het ook geen specifiek Gereformeerd werk, toch wel eenigen dienst kunnen doen.

Ik acht het daarom dan ook lang niet ongewenscht, dat wie lust en kans heeft straks Jeugd-Ouderling te worden of het reeds is, het zich aanschafte en bestudeerde.

Mocht, wat het laatste betreft, een enkele broeder aan dit Bijbelsch Kerkelijk Woordenboek aanvankelijk nog een harde kluit hebben, hij late zich niet verontmoedigen.

Ook hier geldt „al doende leert men“, „waar een wil is, is ook een weg“, en „onvermoeide arbeid komt alles te boven“.

Het „Gereformeerd Jongelingsblad“ geeft de instructie van zulk een jeugdouderling.

Laat ons ditmaal de instructie van een onzer Jeugd-Ouderlingen onder de aandacht onzer lezers brengen. Zij luidt als volgt:

De taak van den Jeugd-Ouderling is:

1e. Zoo geregeld mogelijk de vergaderingen der Jongelings-, Meisjes- en Knapenverenigingen bezoeken en deze verenigingen met raad en daad bijstaan;

2e. Afdwalende jongelieden bezoeken en vermanen, ook de ontrouwe leden der verenigingen, deze laatste zooveel mogelijk in samenwerking met de propaganda-commissies der verenigingen;

3e. Zooveel mogelijk kennis nemen van wat voor de rijpere jeugd wordt geschreven en gedaan;

4e. Eens in de 3 maanden en verder zoo vaak zulks noodig zal lijken, rapport van den arbeid en de bevindingen uithangen in de vergadering van den kerkeraad.

Een korte, zeer eenvoudige instructie!

Ons dunkt ze toch zeer geschikt.

Men kan later uitbreiding aan de instructie geven. Na en naar opgedane ervaring.

In Leeuwarden en verschillende andere Kerken is deze instructie in gebruik.

Het Darbisme.

Het is niet genoeg, dat de jeugdouderling van „zessen“ klaar is, hij moet op z'n minst van „zevenen“ klaar zijn. Hoe dat figuurlijk uitgelegd moet worden, laat ik liever aan getalennystici over. Maar in elk geval behoort de jeugdouderling ook goed thuis te zijn in wat de secten leeren. Onder die secten staan de Darbisten misschien wel het dichtst bij ons. Ds. Knap schrijft in „Oude Paden“ heel bevattelijk over hen:

Een onzer lezers verzocht ons eens een opstel te schrijven over de Darbisten, met wie hij nog al eens in aanraking komt, en die natuurlijk propaganda voor hun inzichten trachten te maken, zooals ieder doet, die meent door de waarheid gegrepen te zijn.

Terecht merkt de inzender op, dat de aanhangers liever niet Darbisten genoemd worden, een eigenaardigheid, die wij slechts kunnen billijken. Gelijk bekend is noemen de Lutherseken zich naar Luther, terwijl de Gereformeerden er steeds bezwaar tegen hadden zich naar Calvin te noemen, omdat men in de religie geen aanhanger van een mensch, doch van Christus moet zijn. Indien de naam Calvinisten later toch in zwang gekomen is, dan is dit minder geschied om er een religieuze zinswijze mede aan te geven, dan wel om er mede aan te duiden de geheele levensbeschouwing, zoo in staat, maatschappij en wetenschap, als in het kerkelijke en geestelijke leven, die de groote hervormer uit Gods Woord heeft afgeleid. En aangezien er nu Lutherseken, Roomscheken en nog vele andere typen van Christenen zijn, kiezen wij liefst den naam van Gereformeerde Christenen, al voelen wij ons verwant aan Calvin, en zelfs issus de Calvin, d.w.z. uit hem gesproten.

De Darbisten denken er juist zoo over.

Zij spreken elkaar als broeders, of ook wel als Christenen aan. De geschiedenis spreekt van hen als de Plymouthbroeders. De beweging ontstond wel in Ierland, maar sloeg al spoedig naar Engeland over en vond een centrum in Plymouth, waar zij zich alras aansloot bij Darby die er leiding aan gaf.

Deze Darby leefde in de 19e eeuw en stierf in 1882, zoodat wij hier te doen hebben met een geestelijke strooming, die nog betrekkelijk jong is. Darby was een jonge man van aanzienlijken huize, die naar den wensch van zijn vader in de rech-

ten studeerde en korten tijd advocaat geweest is. De crisis in zijn leven was zijn bekeering. Van dit onvergetelijke oogenblik af aan gevoelde hij een onweerstaanbare roeping om in den dienst des Heeren te treden. Zijn vader verzette er zich echter niet hand en tand tegen, doch dit verzet stuitte af op de onwrikbare overtuiging van den jeugdigen rechtsgeleerde, die zijn weg in een andere richting leidde dan die hij duaver gevolgd had. 't Baatte niet, dat zijn vader hem ontferde. Zulke maatregelen zijn macht of dwangmiddelen, waarmede op den duur niets te bereiken valt. De macht van de vuist, de macht van het geld, de macht der omstandigheden, of welke uitwendige machten er meer mogen zijn, moeten het ten slotte altoos afleggen tegen de geestelijke macht eener diepgewortelde overtuiging: 't is de strijd tusschen den zwaar-gewapenden Goliath en den teederen David, — de geest wint het op den duur van de stof, men kan geen gedachte, zelfs niet de allerzwakste op den duur ten onder houden door de brutale machtsmiddelen. Alva met zijn inquisitie en bloedplakkaten is er het doorslaand bewijs van.

Natuurlijk was er geld noodig om in de theologie te gaan studeeren. Het geld kwam er. Darby vond een oom, die met zijn streven sympathiseerde en bereid was hem financieel te steunen. Na afgelegde examens trad hij als geestelijke op in de Anglicaanse kerk. Voor een vrijen geest als de zijne kon in deze omgeving een conflict moeilijk uitblijven. De Anglicaanse kerk gelijkt wat de inrichting en eeredienst aangaat heel veel op de Roomsche-Katholieke Kerk. Ten aanzien van de belijdenis is zij gereformeerd.

Dat „Gereformeerd“ mag men natuurlijk niet te letterlijk opvatten, als zou in die kerk de Gereformeerde belijdenis ook zuiver worden gehandhaafd. Darby echter kon het er niet uithouden. Evenwel ging hij in zijn verzet tegen den Anglicaanse kerkvorm veel te ver. Hij verwierp niet alleen dien, maar elken kerkvorm. Met het badwater wierp hij ook het kind weg.

Voor Darby was er slechts één uitweg: niet het herstel der kerk, maar het verlaten van een akker, waar zooveel onkruid midden tusschen de tarwe groeide. Hij besloot dus zich af te scheiden en vond steun bij de Plymouthbroeders, die evenmin als hij iets van de kerk wilden weten. 't Was hem dus niet om het stichten van een nieuwe en zuiverder kerk te doen, doch om een breken met alwat van verre op een kerkelijk instituut geleek. Naar zijn overtuiging hadden de kerken een dwaalspoor gevolgd: zij moesten feitelijk alle opgeruimd worden en plaats maken voor vrije gezelschappen.

Tot zoover de geschiedenis van de opkomst der Darbisten, gelijk zij naar Darby genoemd werden. In een slotartikel zullen wij nu nagaan welke hun voornaamste leeringen zijn, zooals zij samenhangen met het antikerkerlijke karakter van deze beweging, die van Engeland vooral in Zwitserland en in het Wuppertal overgebracht is.

Ook van dit slotartikel hoop ik hier nota te nemen.

De auto en ons kerkelijk leven.

Voor welke eigenaardige vragen de jeugdouderling zich zal hebben voor te bereiden, kan een blik in verschillende vragenbussen leeren. In de „Groninger Kerkbode“ behandelt Ds. Miedema de volgende kwestie:

Kan met het oog op de Zondagsheiliging het er mee door, dat men met een auto (huurauto) gaat om vacante kerken te bedienen?

Zoo luidt een vraag, die wij uit een breeden brief hebben geformuleerd. Ons heeft die vraag zeer betreemd. Als er nu ooit een ideaalvervoermiddel is voor het bedienen van vacante kerken dan is het de auto. Geen paard uit te spannen of te stallen. Geen dier behoeft zelfs vermoeid te worden. De auto rijdt op het kerkerf. Chauffeur en passagier gaan samen ter kerk. En of nu die auto gehuurd of in bruikleen afgestaan is doet niets aan de zaak zelf af. Mogelijkheid van belemmeringen onderweg zijn er zeker, maar die zijn ook niet uitgesloten zelfs bij vertrek op Zaterdag. Wel is waar is de auto een vervoermiddel, dat de ouden niet kenden, en in zoover modern. Maar gesteld in dienst van Gods Koninkrijk mag toch gebruik daarvan niet wereldgeijverigheid genoemd worden. Tubal Kain heeft het eerst bewerking van ijzer toegepast. Noach heeft zeker ook voor de ark van die uitvinding geprofitteerd. Wat zouden de mannen in de dagen van de Afscheiding en Doleantie, toen ze soms ten koste van zeer groote inspanning drie ja vier maal des Zondags op verschillende plaatsen optraden, het veel gemakkelijker gehad hebben als zij per auto hadden kunnen gaan.

HEPP.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN.

Hooggeachte Redacteur,

Indien U het mij vergunt, zou ik gaarne enkele opmerkingen maken in „De Reformatie“ over het zogenaamde „lange“ gebed in onze godsdienst-oefeningen.

Het wil mij voorkomen, dat in vele gevallen — ik spreek natuurlijk alleen voor zoover mijn ervaring reikt — zonder schade niet slechts, maar ook ter verhooging van stichting en wijding, dit gebed aanmerkelijk besnoeid zou kunnen worden.

Dikwijls schijnt de meening post gevat te hebben, dat het niet goed is wanneer het niet minstens een tiental minuten heeft geduurd.

Persoonlijk heb ik den indruk, dat een grotere wijding uitgaat van een korte, met diepen ootmoed uitgesproken, uit ernstige zielsbehoefte gewelde bede,

dan van het lange verhaal van woorden, dikwijls door-spekt van cliché-uitdrukkingen, als daar zijn: eeuwige oordeel en voordeel, nooit genoeg volprezen Naam, o. l. g.

Het bidden is dikwijls: een uiteenzetting voor den Heere van de eene of andere geloofswaarheid, een bekendmaking aan God van een Gereformeerd leerstuk; een onderdeel van een Catechismusprek uitgeproken voor den troon des Allerhoogsten. Is het te verwonderen, dat een gemeente, aan dergelijk bidden gewend, zich al bij voorbaat in de gemakkelijkste houding neezet en de kinderen, die mee ter kerk kwamen, snakken naar het verlossende „Amen“?

Het bidden is een teedere gemeenschaps-oefening met God en ook het publieke gebed mag niet in een preek onttaarden.

Met dank voor de plaatsing.

Uw dw. dn.
L. THUIS.

BOEKBESPREKING.

Mr. C. W. Wormser, „Het graf op den Soembing“.
J. H. Kok, Kampen, 1930.

Weer een roman en weer een uitgave van Kok. Maar het verschil met het boek van Schrijver, waarvan tegelijkertijd een tweede druk uitkwam, is groot. En dit onderscheid ligt niet alleen hierin, dat de roman van Schrijver ons Hollandsche toestanden uitbeeldt, en Wormser ons binnenleidt in het Javaansche desaleven, maar het openbaart zich voornamelijk in het karakter van beide werken. Ik ontken niet, dat Wormser's roman litteraire waarde heeft, want de natuur- en karakterteekening is niet-onverdienstelijk en dikwerf treffend, maar tot de hoogte van „De Lichte Last“ raakt het niet, en ... het praedicaat christelijk mist het ten eenemale. Daarmee beweer ik niet, dat het boek anti- of onchristelijk is, want het toont tegen de afpersingen der Chinezen en komt moedig op voor de rechten der inlanders, doch het positief-Christelijke zoekt ge in dezen Javaanschen roman tevergeefs. In dessa Katjept schijnt het Evangelie geheel onbekend te zijn, en de zending is tot deze streek schijnbaar niet doorgedrongen. Daarom eindigt deze roman ook zoo ontzaglijk troosteloos, en het is ieder Christelijk lezer een raadsel, hoe het laatste hoofdstuk den titel: „de verlossing“ kan dragen. De kreet van den stervenden Javaan „Pengapoenten“ — d.i. „schenk mij vergiffenis“, is toch zeker geen tollenaarsbede. De uitgever vergelijkt dit werk met Multatuli, Max Havelaar, maar houdt hij in dit vergelijk wel koers?

K. D.

Edward Peeters, „De opvoeding van den Opvoeder“. Opvoedkundige Bibliotheek no. 1. Brussel.

Boekhandel Libertas — J. Ploegsma, Zeist.

Een pleidooi voor een betere onderlegging van den aanstaanden onderwijzer, meer roeping, meer voorbereidend onderwijs, dieper en „levende“ studie aan de Normaal- en Kweekscholen, practische zielleer, meer zelfwerkzaamheid van den opvoeder. Veel nieuws zeker niet.

Allerwege wordt in ons land, ook in Christelijke kringen, geroepen om betere en doelmatiger onderlegging van den opvoeder. Minder onnut examenwerk. En toch, er verandert principieel niets! Elk aanstaand onderwijzer moet opnieuw beginnen met alle rommel uit het hoofd te leeren, waarvan hij vooruit weet, dat het slechts dient om voor een examen te slagen en om daarna zoo spoedig mogelijk te worden vergeten. En elk onderwijzer weet, dat hij na zijn examen door eigen studie moet verwerven, wat hij niet leerde en wat hij voor zijn schoone taak zoo hoog noodig heeft.

En waarom verandert er niets? Het ligt niet aan de onderwijzers, zeker niet aan onze Christelijke onderwijskrachten, die hunkeren naar werkelijke kennis, naar levenswekkende ontwikkeling, naar verdieping en fijne beschaving.

Daarom moge ook de oppervlakkig geschreven brochure van E. Peeters, evenals elke poging tot verbetering, toejuiching verdienen.

Of echter op deze wijze in afzienbaren tijd iets te bereiken zal zijn?

F. J. J. B.

„Als Moeders Zondigen“. Roman uit den tegenwoordigen tijd door E. von Maltzahn.
J. M. Bredé's Boekh. en Uitg. Mij., Rotterdam. (Zonder jaartal.)

Toen ik jaren geleden — het was nog vóór den oorlog — mij in Duitsland in een der meest positieve Christelijke kringen bevond, hoorde ik over een boek van Von Maltzahn spreken als over een evenement (een gebeurtenis van buitengewoon gewicht).

Ik kon mij dit niet zoo dadelijk verklaren. Ik had meestal Von Maltzahn erg matigjes gevonden en soms bleef zij voor mij nog beneden die schatting.

Iets superieurs had ik in haar werk nimmer kunnen ontdekken.

Den lof, waarmee men daar over haar zich uitlet, schreef ik toe aan de armoede aan romans van zuiver christelijke kunst in Duitsland — een armoede m.i. daar nog groter dan ten onzen — en aan de levensgeschiedenis van de schrijfster.

Maar het boek, dat thans ter recensie voor mij ligt, geeft mij een nieuwen kijk op haar werk.

Zij voelt zoo door en door Duitsch.

Een vreemdfeeling merkt dat niet zoo spoedig.

Doch dit boek opent vanzelf zijn oog.

Von Maltzahn is met ontferming bewogen over haar volk. Zij ziet, wanneer er geen kentering komt, het te gronde gaan. En dat niet door de miljarden, die het als oorlogsschuld zal hebben te betalen. Maar door zedelijke gevaren als alcoholisme en geslachtsziekten. Om die te bestrijden wil zij de Duitse vrouw mobiliseeren. Zij vindt die vrouw daartoe vooral nog veelzins onwillig, laksch, dom. Evenwel hoopt zij met haar pen ontroering te wekken.